

Potemtakem so bili tukaj »pobožni molilci«, a ne hinavski pijanci. Gospod Aškerc že bolje vé, nego pokojni Slomšek. Pa naj pustim šalo in povem resnobno, da jako obžalujem izbiranje takih predmetov. Škoda, škoda! Tako nadarjen pesnik, kakor je g. Aškerc, pač ni da bi moral stikati po onih kotih, kjer se ujame kakšna čudna stvar, ali celó smet; naj zajema nepristransko iz bujnega življenja, ki ima pač slabe, a tudi dobre strani, naj se ozre večkrat tudi kvišku, vsaj večkrat, nego se je dosedaj.

Naš pesnik je pa mojster v plastiki, v pesniškem obraževanju; v tem je njegova velika moč, s katero čitatelje kar mami. V tem oziru je med našimi pesniki-prvaki. Nekatere pesmi v »Stari pravdi«, kakor n. pr. »Stava« ali »kronanje v Zagrebu« ti pretresajo srce in kosti, pač tudi zaradi strašnih dejanj, katera popisujejo.

Ni pa toliko srečen v pesniški zunanji obliki, zlasti ne v ritmu. Tu se giblje preveč prosto. Naglasi: »preširok, prapóri, bédite, čaróv...« so nenavadni. Daktili »která dev (str. 35), spoštljivo množ (str. 50), nadmaršal (str. 125)...« so posiljeni. Rime: »grád — gád, vseh — smeh, samotar — samotar...« so manj vredne, a druge so večinoma dokaj dobre. Tudi brez prisiljenih vtaklin niso pesmi: a navzlic temu je gola pesniška oblika lepa. Opazil sem nedoslednosti: »vprašanje« in »prašati«, obliko *ga* za osebni zaimek sr. sp. in *je*.

Pa vso tako drobnjav pomot in pomotič bi rad prezrl in najraje zaklical pesniku, duhovskemu bratu: »Bog Te živi! ki so Te pojile modrice s svojim mlekom«, a žal, stokrat žal, da teh pesmij v celoti ne morem z veseljem pozdravljati. Da, nekatere obstanejo pred vsako kritiko; a one, katere sem imenoval, so bolj ali manj posajene z bodečim in tudi strupenim trnjem. Zakaj, gospod pesnik, zakaj? Čemu? Ali je tako pevanje národno? Koga bode blázilo?

Nepotrebno in neumestno je, da bi poučeval gospoda pesnika dalje o hihah njegove poezije. Ne gledam črno in ne sodim slabo; raje izgovarjam in si razlagam, da se je gospod pesnik likal s nekaterimi tujimi proizvodi, krasnimi po zunanji obliki in po pesniški plastiki, a slabimi po vsebini. Upam, da bode izprevidel to sam, upam, da si bode dal reči prijazno besedo, ki izhaja iz dobrega srca in iz čistega namena. Želim zeló, da bi tako mogel priporočati drugi zvezek svojim čitateljem, kakor tega ne morem — mlajšim nikakor ne morem.

Dr. Fr. L.

»Zgodovina cerkljanske fare«, tako se imenuje najnovejša slovenska knjiga, katera je prav zadnje dni zapustila »Katoliško tiskarno« v Ljubljani in gre med beli svet. Spisal jo je čast. gosp. Ivan Lavrenčič, kapelan, in založil č. g. Anton Golobič, župnik cerkljanski. Oba gospoda sta poklonila s tem svojim faranom in vsem Slovencem izredno lep dar, ki ga bodo hranili še bodoči rodovi, in sicer prvi gospod z obilnim trudom, katerega je porabil za spisovanje te dragocene knjige, in drugi, da je radodarno blagovolil delo svojega duhovnega pomočnika na zeló fin papir z novimi črkami okusno dati natisniti. Knjigo, ki šteje 158 strani

v 8°, krasi spredaj po fotografiji izdelana podoba sedanje farne cerkve cerkljanske. Koliko množico virov da je rabil pisatelj, pové nam uvod. Kakor slika za sliko se potem razgrinja pred nami zgodovina fare od najstarejše dóbe do naših dnij. Nizko se ne sme ceniti prirodnoznanški opis, ako se pomisli, da so zabeležena vsa topografična imena fare tako, kakor ja izgovarja ljudstvo, med katerim pisatelj pastiruje. Zgodovinsko vážno je, da je fara že l. 1163 izgubila svojo podružnico sv. Marjete v Velesovem, kjer se je l. 1238 ustanovil slavni dominikanski samostan, in da je potem očak Nikolaj materfaro vtelesil ravno temu samostanu in sicer l. 1353, ne pa leta 1238, kakor se je doslej pisalo. Izpod oglejske škofije so prišle Cerklje pod goriško in še le l. 1787 pod ljubljansko vladikovino. Kaj prijetno se bere opis mogočne farne cerkve in njenih 13 podružnic. Dolga je vrsta župnikov od Riharja (l. 1154) do sedanjega založnika knjige. Med še daljšo vrsto kapelanov in drugih duhovnikov cerkljanskih najdeš mnogo znancev, ki zdaj čvrsto delujejo v vinogradu Gospodovem in takih, ki so se že preselili v večnost. Vsak ima svoj kratki a lični životopis. Tudi učitelji imajo tu zanimivo poglavje pri popisu šol v Cerkljah in Zalogu. Torej naj se ta knjiga ne pogrésa v nobeni duhovski in učiteljski knjižnici. Med odličnimi Cerkljani se našteva in opisuje 48 mož duhovskega in 28 svetnega stanu. Pred sklepom imajo svoje mesto cerkljanski častni občani, med katerimi sta posebno ljubeznivo in živo opisana dr. Ivan Bleiweis vit. Trsteniški in visokorodni gospod deželni predsednik Andrej baron Winkler. Priloženi sta dve važnejši listini, dosedaj še ne natisnjeni. Jezik je v knjigi čist in blagoglasen. Hudih zgodovinskih nedostatkov nismo zasledili, le neka domneva v 3. poglavju se nam zdi premalo utemeljena.

S tem je izklesan deveti in dosedaj skoro najlepší kamen za veličastno stavbo »Zgodovine fará ljubljanske škofije«. O priliki bomo o tem podjetju še katero rekli. Za danes le to: Domoljubi! sezite naglo po tej knjigi, ki se dobi v »Katoliški Bukvarni« v Ljubljani, nevezana za 90 kr. in vezana za 1 gld. To bode dalo pogum pri izdavanju novih zvezkov. Ako bi se srečno dokončalo vse delo, imamo Slovenci svojega — Valvasorja.

—1—

HRVATSKO SLOVSTVO.

Knjige »Matice Hrvatske« za leto 1889.

1. »Iz bilinskoga svieta.« Prirodopisne i kulturne crtice. Napisao dr. Mišo Kišpatić. Knjiga III. 8°. Str. 255. Cena 2 gld. (Poučna knjižnica Mat. Hrv. knj. XIV.) — Posebna za sluga Matice Hrvatske je, da podaje svojim členom zdravega pouka v lahko umljivi obliki. Saj vemo, kako se težko čitajo poučne knjige, posebno, če so pisane strogo znanstveno. Med take zabavno-poučne knjige štejem tudi Kišpatićeve prirodopisne spise. Znane so njegove »Slike iz geologije«, njegovi »Kukci« (dve knjigi) in pa »Iz bilinskoga svieta«, katerega 3. knjigo nam je letos podala Matica. V letošnji knjigi se

opisujejo mnoge rastline, za katere se vsakdo zanima: naj omenim le duhan, opium, koka, kininec, kavčuk, kaktuse, datole, limone in pomaranče, kras južnih krajev, sladko smokvo, oljko — znak miru, rožmarin — deviški lep spomin, in pa naš krompir, kateri je marsikomu drugi kruh. Pisatelj ne razklada stvari suhoparno, nego nam mikavno črta vse, kar želimo vedeti o teh rastlinah. Opisuje rastlino, slika njeno domovino, razvija vso njeno zgodovino, razkazuje njeno korist ali škodljivost, kaže, kako delajo ljudje, da se ž njo okoristijo, in vse to še zasladi tu pa tam s kako pripovedčico. Nekatere stvari v knjigi so opisane res klasično. Matica je poskrbela, da je knjiga po zunanje krasna, tudi jo je okrasila z 28 lepimi slikami, katere ti razjasne ono, česar ti morda opis ne more.

Janko B.

2. »**Poviest carstva rimskoga.**« Po najboljših piscih izradio Ivan Rabar. Drugi dio. Od Pertinaxa do smrti Theodosijeve. — 8°. Str. 376. Cena 2 gld. — Ta knjiga je že četrti knjiga (5. zvezek) »svjetske povjesti«. O prvem delu te knjige sem lani nekatere stvari opomnil, ki mi niso ugajale. Žal, da se tiste napake kažejo v tem zvezku še v večji meri. Neki prijatelj, ki je h krati velik prijatelj Mat. Hrv., piše uredništvu o tem: »Jaz bi se ne drznil pisatelju podtikati namena, da je hotel sestaviti zgodovino v liberalnem smislu: a čitanje bi privedlo čitatelja do tega mnenja. Čitatelj, ki ni izveden v zgodovini svete cerkve, lahko zabrede v napačne nazore. Tako n. pr. pisatelj ne popisuje dosti markantno in resnično, kako so se razvila svetotajstva (str. 35 nasl.). Mislil bi si, kakor da so se sveti zakramenti razvili sčasoma in da niso od dóbe Kristusove ter apostolske. Pisatelj je kar pozabil poudarjati bistvo in poleg bistva obrede, ki so ž njim spojeni. Ko opisuje razmere, zakaj so se včasih kristijani odtegovali vojniški službi za Dijoklecijana, vendar ne pové točno pravega vzroka, da si n. pr. str. 171 sklicuje na biskupa Evzebiju, ki »svjedoči, da je mnogi (?) kršćanin s prevetlike vjerske gorljivosti javno prezirao i cara i vojničke propise itd.«

Konstantina Velikega smo poznali dosedaj — navzlic njegovim hibam — vse drugačega, nego je tu opisan. Tu je neki prototip novoveških državnikov. Vse, kar mu je služilo v državne namene, porabil je tako od poganske, kakor od kršćanske strani. Vse naj se klanja in pokori ideji — vsemogoćne države; sredstvo mu je nova živahna vera kršćanska, sredstvo stara poganska, katere tudi neče zatreti. Tako čitamo str. 193: »Constantin je u prvom redu bio državnik, te se vjerom služio samo v svrhe državne...« »Constantin je htio, da se koristi i jednim i drugim (t. j. pagani i kršćani), da jednim ugodu, a da drugih ipak ne vriedja.« V tak namen mu je bojda služil i »labarum« (str. 193.). Legijam je zapovedal »takovu molitvu, koju je mogao mirne savjesti moliti i kršćanin i paganin, bio on obožavatelj Mithre, Serapida ili Sunca. Kršćanom ugodu time u velike, a pagane ne uvriedi, jer jim je u ovo doba Sunce bilo glavnim božanstvom.« (Str. 194.)

— Njegov milanski ukaz l. 213 nima prav nič kršćanskoga značaja. Opisuje se (str. 196) tolerancija v narodnem in cerkvenem življenju cela v istem smislu, kakor jo dandanes razumeva moderna država. Na kaj se opira pisec, ko pripoveda, da je v spomin utemeljenja in zidanja Konstantinopla postavil v sredi mesta porfirni stolp, ki so ga nekateri imeli za Apolonov, drugi pa za cesarjev kip: »Na podnožju stupa molili su i palili tamjan pogani u slavu Apolonovu, kršćani v slavu Isusovu«, tega ne vem. Po takih in enakih znamenjih bi človek sodil, da je bil Konstantin uprav liberalac v novodobnem smislu, samo bistroiden diplomat. Na str. 211 se izražá pisec dvomljivo o najdbi sv. križa. Opisuje Julijana Odpadnika se ne drži pisatelj navadnega naziranja. Škoda, da se viri pri posamnih trditvah ne naznajuju, ker potem bi vsakdo lože prav sodil, poiskavši si prvotne dokaze.«

Tudi od drugodi se odzivajo glasovi, ki izražajo isto misel. Potemtakem se vidi, da se je gospod pisatelj premalo ozrl na prve vire, da se je dal preveč zavoditi onemu zgodovinospisju, ki ne pripoznava nadnaravnih dejanj in naredeb božjih, ampak trdi, da se je vse razvilo samo po sebi, »tekom časa«. S kršćanskoga stališća, kakor tudi po zgodovinski resnici, moramo temu najodloćneje oporekati in zametovati take trditve kot golo zmoto. Kar je na str. 35 pisano o »prićesti«, to je zgodovinsko popolnoma neresnično, v verskem oziru pa krivoversko. Ne, za katolićane se tako ne sme pisati, zgodovine si tako ne sme nikdo izmišljovati. — V vse posameznosti ne moremo segati, ampak le zelo obžalujemo, da kaže take napake knjigo Matice Hrvatske, knjigo, ki se na drugi strani odlikuje po mikavnem pripovedovanju, po lepem jeziku in dovoljno obširnostjo ter umevnostjo. Uredn.

3. »**Slaveni u davnini.**« Napisao dr. T. Maretić. 8°. Str. 256. Cena 1 gld. 60 kr. — Teško, da bi bila ustregla Matica Hrvatska ne samo Hrvatim, nego tudi Slovanom v obće, s kako knjigo tako, kakor je ustregla s tem delom. Zgodovina Slovanov za časa njih vjajemnega življenja in pa najstarejši znamenitni dogodki posameznih slovanskih narodov so malo znani, pa ima tudi malokdo časa in prilike, da se o tem pouči iz raznih virov. Pisatelj naš ni hotel podati strogo znanstvenega dela, ampak tudi manj naobraženim čitateljem kratko, pa jasno sliko o praslavanskem narodu, praslavanski domovini in pa prvi dobi slovanske zgodovine. Zato govori najpopreje o Slovanih do početka njih zgodovine, opisuje in kritično ocenjuje, kar pripovedujejo stari pisci o Slovanih, in označuje kraj, kjer so bivali. Še le potem nas vodi od enega slovanskoga plemena do drugega in nam pripoveduje na temelju raznih zgodovinskih podatkov najvažnejše dogodke iz njihove zgodovine do one dóbe, ko so se seznanili s Kristusovo vero. Vsakemu narodu je odmerjen v knjižici lep prostorček. Tako n. pr. so opisani »Slovenci i panonski Slovenci« na str. 82—102. Za njihovo najstarejšo zgodovino mu je prvi vir longobardski pisatelj dijakon Pavel (Paulus Diaconus). Pripoveduje,